

ΟΥ ΣΑΒΑ

ΜΙΑ ΜΟΡΦΗ ΠΟΥ ΕΛΕΙΨΕ

ΑΡΧΕ  
ΥΛΑΡΧΟΥ  
ΝΑΟΝ

# ΣΟΦΙΑ ΣΠΑΝΟΥΔΗ

ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΜΙΝ. ΔΟΥΝΙΑ

Απριλίου  
ηγός αμερι-  
στολής, η-  
μιαν άνασκα-  
βίλλησης του  
βίε, εις την  
λησιάζει τις,  
Αραβος κυ-  
τόν να στα-  
τός άρχαίου

εις συνέν-  
του τού-  
πρέμπ. συμ-  
τοιας είχε  
ποσότη-  
όνων του  
είχαν υ-  
το, του, ο-  
ν οι κίον-  
ην να συρ-  
ήντου. Ο-  
βλιν και κ-  
ακ" αυτόν  
ε διασώσω-  
ς δεν γνω-

είναι προέ-  
όματος διά  
ε, έπεν επί-  
κάθην να  
τα Φεβρου-  
στέλιον της  
ν έφοδια ά-  
Η άποστολή  
εις την πα-  
όν τον ναόν  
εις Μασαράμ  
μπ.  
αμε, έκ τών  
ους έχει δι-  
ες εργασίας  
αχολογικόν  
ας, έφυλακι-  
μπ.

ΕΤΑΙ

ΙΒΩΤΙΟΝ  
ΡΑΙΝΟ

α Ξανθή

(15. ύπ.),  
τόν όποιον  
αυτή, κατεδι-  
φιλίασεως  
δι' άπόπει-  
χώρων ένόσ  
αν κατά άπό  
ν.  
ας άνεκαλύ-  
τέσσας εκ  
αν άπό τού  
είδαν, παρά

άπό τού Βε-  
ουκτίου. Δύο  
πράϊνο έτοι-  
γάλα μετα-  
κάς συστα-  
δαγμένα να  
είδωσαν έν-  
ήρκετο τού-  
ήσαντα μετά  
τους έξανα-  
ν τού ταξι-  
... έχοντας  
τι, ένός άλ-  
τους έλευ-  
ή ότι οι κα-  
όρωσάσας  
άπελευθερω-  
όποια ειξι-  
ς.

ΓΡΟΣ  
ΓΡΟΣ

αζαγόρα 6

ΗΜΙΣΤΙΣ  
ΝΟΜΟΥ  
1605

Ενόμιζα ότι έπρεπε να περάσουν λί-  
γες ημέρες πριν έπιχειρήσω να άποδο-  
σω τόν ελάχιστον αυτόν φόρον τιμής  
στη μνήμη της Σοφίας Σπανούδη. Εί-  
χα την έντύπωσι πώς μου χρειαζότανε  
μία έστω μικρή πίστωση χρόνου—δύο  
ήν περσών η πρώτη συγκλησις— αν  
ήθελα να σκιαγραφήσω με κάποια άν-  
τικειμενικότητα την εικόνα μιάς πνευ-  
ματικής μορφής, που τόσο πάσχισε και  
πόνεσε γιά τόν τόπο και τόσο άγαπη-  
θηκε άπ' αυτόν.

Αλλά τώρα που παίρνω την πένα  
στό χέρι, βλέπω ότι δεν είναι δυνατόν  
να πλησιάσωμε την προσφορά της Σο-  
φίας Σπανούδη με την αντικειμενικό-  
τητα της ψυχρής λογικής. Όχι μόνον  
είπειδή είναι ακόμη νωπό τό χώμα που  
τόν δέχτηκε, θερμό τό πένθος και με-  
γαλό τό κενό που άφίνει πίσω της ό θ-  
νατος, αλλά επειδή πιστεύω ότι τό έρ-  
γο της, γέννημα και θέρμα της με-  
γάλης, φλογερής καρδιάς της, δεν εί-  
ναι δυνατόν να αξιολογηθί με τά μέ-  
τρα και τά σταθμά της κοινής κριτικής.

Όπως κι' άν έπιχειρήσωμε να πλη-  
σιάσωμε τό έργον της, πάντοτε θα  
συνατηήσωμε την φλογερή αυτή καρ-  
διά, την πλημμυρισμένη από νοσταλ-  
γίες, την καρδιά που χρωματίζει τη  
σκέψι και τις πράξεις. Πολλοί άνθρω-  
ποι του πνεύματος κατορθώνουν ν' ά-  
πομονώσουν την συναίσθηματικόν τους ύ-  
παρξι από τό έργο τους, ποτέ όμως έ-  
νας καλλιτέχνης. Και η Σοφία Σπα-  
νούδη ήταν πρώτ' άπ' όλα φύσις πα-  
θεία καλλιτεχνική, αδύρμητη και τρι-  
φερή, άσυγκράτητη στους ένθουσια-  
σμούς, σφοδρή στις συμπάθειες και στις  
άντιπάθειες της. Διαβάζοντας οποιοδή-  
ποτε κείμενό της, βλέπουμε να όρθωνε-  
ται μπροστά μας ό ίδιος ό άνθρωπος.  
Δέν υπάρχει ίχνος ακαδημαϊκής σχα-  
στικότητας στη σκέψι της: Ένας θερ-  
μός παλμός κρούεται πίσω από την ά-  
μεμητη άρχιτεκτονική της φράσεως της  
και ρυθμίζει την ροή και συνοχή των  
ιδεών. Δέν προσπαθεί ποτέ να φανή δια-  
φορετική άπ' εμείναι. Η Σοφία  
Σπανούδη έδινε σ' όλη τη ζωή της  
άπλη και ίσως, πιστή στον έαυτό της,  
λυτρωμένη από την επιτήδεισι και την  
σοβαροφάνεια, που μασιζούν τόσες οφ-  
ές κεφαλαίς της εποχής μας. Έδημι-  
ούργησε ανάμεσα στους πνευματικούς  
μας ανθρώπους ένα μοναδικό, έντονα  
προσωπικό τύπο και κατάρθωσε να δια-  
σώση στην σημερινή εποχή της ύπολο-  
γισμένης νηφαλιότητας και του ύπερ-  
τροφικού σνομπισμού ένα κομμάτι από  
την ρωμαϊκή περιπάθεια του περα-  
σμένου αιώνα, απάραλλακτα όπως δι-  
έτηρησε χωρίς συμβιβασμούς την άλη-  
θμονητη έκτός χρόνου και τόπου έξω-  
τερική της άμείσει.

★

Μία έπίσκεψις στό διαμέρισμά της  
της όδου Χιόδων 10 με φέρνει σε στε-  
νωτερη έπαφή με την άτμόσφαιρα που  
είχε δημιουργήσει γύρω της η άσύγκρι-  
τή αυτή γυναίκα. Μία παλαιά προω-  
πογραφία από τό χέρι της Θάλειας Φλα-  
ρά Καραθία παριστάνει την Σοφία  
Σπανούδη στό ηλικία 24 ετών έμπρο-  
στό πιάνο, την εποχή που τελειωνε τίς  
μουσικές της σπουδές στη Δρέσδη τό  
1902. Αλήθεια, καθώς παρατηρούσα την  
ώραία αυτή εικόνα, σκεπτόμουνα πώς,  
άν ό χρόνος είχε άφήσει ίσαθεία ίχνη  
έπάνω στη μορφή, ό άνθρωπος είχε μεί-  
νει εν τούτοις ό ίδιος: Νέος και νο-  
σταλγικός, τό θλέμμα είχε διατηρηθεί  
ώς την τελευταία πνοή την ίδια περι-  
πάθεια.

Παρακάτω την θλιμμένη κόρη της,  
την εύγενεστάτη κ. Γκούεργι, να μου  
επιτρέψι να ρίξω μία ματιά στην έρ-  
γασία της μητέρας της. Φυλλοκοιτών  
πολλούς όγκώδεις τόμους με άπειρα  
άρθρα και μελέτες στον ημερήσιο και  
περιοδικό τύπο. Είναι μεγάλη άπαιτή-  
σις άν ζητούσα, να δανεισώ, έστω γιά  
λίγες ημέρες, δύο τόμους, τόν πρώτο  
και τόν τελευταίο της σειράς: Η μελέ-  
τη τους θα μου έβιθε την εύκαιρία να  
γνωρίσω τά δύο άκραία σημεία της  
μεγαλύτερας μουσικογραφικής έργασί-  
ας που έγινε στον τόπο μας τόν τελευ-  
ταίο καιρό. Η έπιθυμία μου έκπληρω-  
νεται εύχαρίστως.

Έχω τώρα μπροστά του τά πρώτα  
μουσικά άρθρα που έγραψε η Σοφία  
Σπανούδη, όταν, μετά την μικρασια-  
τική καταστροφή, είχε έγκατασταθί  
στάς Αθήνας. Αναριθμητά άποκόμμα-  
τα έφημερίδων χωρίς ένδειξη χρονολο-  
γίας, άταξινόμητα, προφανώς έκ των

ούτέρων, έκτός διαδοχικής σειράς, κολ-  
λημένα σ' ένα όγκώδες κατάστιχο με-  
γάλου σχήματος, δίδουν πλήρη την εί-  
κόνα μιάς όργανιστικής και πληθωρικής  
δημιουργίας, ένός πηγαίου ταλέντου που  
παράγει χωρίς έπίγνωσι της αξίας και  
του μεγέθους της προσφοράς του.

Από δικαστικές αποφάσεις, προσκλη-  
σεις κληρωτών, όρομολογία συγκοινωνι-  
ών και διάφορες άλλες ένδειξεις στην  
πίσω πλευρά τών άποκομμάτων καθο-  
ρουν πρόχειρα πολλές ημερομηνίες τών  
άρθρων. Τά παλαιότερα άπ' αυτά άνή-  
κουν γύρω στό 1925, όταν η Σοφία  
Σπανούδη έγραφε στον «Ελευθερο Τυ-  
πο». Από τότε άπορροφούν τό ένδια-  
φέρον της δύο έξέχουσες μορφές της  
έλληνικής μουσικής: ό Καλομοίρης και  
ό Μητροπούλος. Σ' αυτούς αφιερώνει  
την πένα της, τόν θαυμασμό της και  
κάτι περισσότερό: όλη τη στοργή της.  
Όμως με πάθος ύποστηρίζει και κάθε  
νέον, αξίον καλλιτέχνη, και συχνά οί  
προβλέψεις της έχουν αποδειχθί αλη-  
θινά προφητικές. Αν πάλιν άργότερα,  
ανάγκασμένη από τά πράγματα, άνα-  
θεωρή ώρισμένες πεποιθήσεις αυτής της  
εποχής, είναι μία ένδειξη της ίκανότη-  
τός της να εξέλισσεται και να άνανεώ-  
νι τά αισθητικά της κριτήρια.

Διαβάζοντας τά γοητευτικά αυτά  
άρθρα της πρώτης μουσικολογικής έπι-  
δόσεώς της, γραμμένα όλα με την έ-  
κμνητη γλαφυρότητα ύφους που της ά-  
κμαιοτότης πολυετής φιλολογικής και  
δημοσιογραφικής έργασίας στην Κωνσταν-  
τινούπολι, σχηματίζου την εικόνα των  
καλλιτεχνικών συνθηκών μιάς εποχής  
που η μουσική ζωή μας, λίγα χρόνια  
μετά την μικρασιατική καταστροφή, έ-  
παυσε ούσιαστική άνάπτυξι με τούς ά-  
γώνες του Λαυράγκα στο μελόδραμα,  
τίς ένθυσιαστικές τάσεις του Καλομοίρη  
στη σύνθεσι, και την θυελλώδη συμβο-  
λή του Μητροπούλου στην δημοσιογία  
αξιολόγησε συμφωνικώς όρχηστρας.

Αν η Σοφία Σπανούδη έστρεψε προς  
τούς Έλληνες μουσικούς (ιδίαιτερα  
στοργή, αν τούς έκρινε με ύπερβολική  
ίσως έπιείκεια, η πρόθεσις της ήταν  
μία: Νά ένθαρρύνι κάθε ειλκρινή προ-  
πάθεια σε μία περίοδο που άσπντρο-  
λή του αξιολόγησι τών φαινομένων ίσως ά-  
νέκοπτε την όρμη ένός νέου μουσικού  
κόσμου, τότε άκούη στην πρώτη του  
ουσιαστική άνάπτυξι. Αλλά με τί καυ-  
στική ειρωνεία ύποδέχεται ώρισμένους  
διενδείς θιρτούςδες! Γιά τόν Χάφιτς,  
τόν όποιον άποκαλεί «καλλιτέχνη—νο-  
μισματοκοπέλιον και εκάτοχον ρεκ-ρ-  
ταχύτητος», γράφει μεταξύ άλλων: «δίν  
έχει με τόν περιπλανώμενον Ίουδαί-  
ον του θρύλου τίποτε τό κοινόν έκτός  
άπό την καταγωγήν. Καμμία κατάρα  
δέν θαρούνη τόν σύγχρονον μουσικόν  
χρυσούθηραν, διά τόν όποιον τό μοιραίο  
«περιπάτει» της πλανομάτρουτος φύλης  
τό Ισοφαρίζει εις λίγισνον μοιραίοσ  
αριθμόσ δολλαρίων». Την ίδια περίπου  
εποχή χαρακτηρίζει τόν Άρθουρό Ρου-  
μηνινοτάιν ως «μουσικόν πανδαιμόνιον»  
και «κινηματοθεατρικόν όπρηνανίστατον».  
Ποιός θα έπίστευε ότι μία άφελής κα-  
τά τά άλλα κινηματογραφική ταινία  
ύπό τόν τίτλον «Ανθρώποι και Μουσι-  
κή» θα έπιεθεβαίωνε στις θέσεις μας  
τό πρόφητικά αυτά λόγια. Οί ίδιοι καλ-  
λιτέχνη, ό εκάτοχος ρεκόρ ταχύτητος  
και ό «κινηματοθεατρικός όπρηνανί-  
στατος», διαιωνίζονται σήμερα έπάνω  
στην όδών απάραλλακτο όπως τούς εί-  
δε, πριν άπό τριάντα χρόνια, η Σοφία  
Σπανούδη. Όμως από την άλλη πλευ-  
ρά με τί ένθουσιασμό άντικρίψει τους  
άληθινά μεγάλους: τόν Χούμπερμαν και  
τόν Σνάμπελ!

Αλλά δεν είναι δυνατόν στα πλαίσια  
αυτού του σημειώματος να περιόρισά  
έντω όστε με φυγαλότο θλέμμα την τε-  
ραστία έκτασι που έκάλυπτον τά κριτι-  
κά, αισθητικά και μουσικολογικά έν-  
διαφέροντα της Σοφίας Σπανούδη. Η  
μετέπειτα συνεργασία της στην «Πρωία»,  
στό «Ελευθερό Βήμα», στην «Εσσεσάζ  
ντ' Ατέν» και τελευταίως, ως τόν θ-  
νατό της, στην έφημερίδα «τά Νέα»,  
δισπεί μια πνευματική τροχιά, της ό-  
ποιας οί κορυφαίοι σταθμοί και οί όρ-  
μητικές εξέλιξεις αξίζουν να μελετη-  
θούν και να ταξινομηθούν με έπιστοι-  
μική στοργή.

Διαβάξω τά τελευταία άρθρα της  
Σοφίας Σπανούδη και θαυμάξω την  
παρθενική τους, θα έλεγα, άγνότητα.  
Ας μη μάς ενζήλι τό λογογραφικό έν-  
δυμα με τό όποιον προβάλλεται η κρι-  
τική σκέψις. Πίσω από την ποιητική έρ-

